

Miloš Milenković

Odeljenje za etnologiju i antropologiju

Filozofski fakultet

Univerzitet u Beogradu

milmil@f.bg.ac.rs

Uticaj Džejmsa Kliforda na Bronislava Malinovskog *Moralne implikacije intertemporalne heterarhije**

Apstrakt: Oslanjajući se na već ponuđeno objašnjenje brkanja pozitivizma i realizma u epistemološkoj imaginaciji autora-zasnivača "postmoderne antropologije", u ovom tekstu analiziram moralne implikacije rešavanja problema karakterističnih za filozofiju nauke upotrebom književno-teorijskih sredstava. Transdisciplinarna migracija "realizma" iz književne teorije u metodologiju društvenih nauka proizvodi čitavu novu istoriju antropologije. Tako konstruisana istorija pred-postmoderne antropologije, pre ispunjava registar nekakve komparativno-kulturne teorije naknadnog moralnog odlučivanja, dopunjujući postmoderne antropologiju kao opštu teoriju pisanja političkih subjekata, pa teorijsko-metodološke dileme postmoderne antropologije ne predstavljaju dokaz legitimnosti holističke interpretacije intencija disciplinarnih predaka, već provociraju neopironistička, formalistička nastojanja da se poštovanjem akademskog folkloru održi akademski autoritet discipline čiji predmet, metod i svrhu iz niza razloga po pravilu ne razumeju ni kolege sa susjednog departmana. U tekstu se dokaz izvodi na primeru Klifordovog pisanja Malinovskog i izvode moralne implikacije nesrećne analogije između pisanja političkih subjekata i pisanja disciplinarnih predaka. Zatim se objašnjava da kritika zloupotrebljivosti, posebno putem političke instrumentalizacije, antropoloških fikcija kao evidencije o Drugima, nije morala kao cenu da podrazumeva i žrtvovanje privida kontinuiteta zasnivanja antropologije kao normalne akademske nauke.

Ključne reči: Džejms Kliford, Bronislav Malinovski, istorija antropologije, pisanje političkih subjekata, pisanje disciplinarnih predaka, intertemporalna heterarhija, reverzibilna genealogija

Bronislav Malinovski, a posebno njegova terenska istraživanja, predstavljaju mitski topos antropološke teorije i metodologije, funkcionišući kao jedna od svega nekoliko gromada (uz Boasa, Levi-Strosa, Gerca i još ponekog izvan discipline popularnog autora) na kojima se interdisciplinarni autoritet discipline gradi već decenijama. Čitanje i promišljanje tekstova do sada napisanih na ovu

* Članak je rezultat rada na projektu Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije "Antropologija u 20. veku: Teorijski i metodološki dometi" (147037).

temu svakako bi moglo da potraje kao čitave jedne osnovne akademske studije. Koji su razlozi ovolikoj produkciji? Ne graniči li se hipercitiranost članaka i knjiga jednog poodavno počivšeg disciplinarnog pretka s opsesijom, pa i idolo-poklonstvom? Da li nam je Malinovski zaista ostavio toliko vredno teorijsko-metodološko nasleđe biblijskih razmera, ili razloge "citatomanijskom"¹ pristupu njegovom delu ipak treba tretirati kao simptom? Sklon sam da ovaj trend tretiram kao simptom infekcije intertemporalnom heterarhijom – sasvim specifičnim modelom istorije discipline, kakav se može iščitati iz metodoloških preporuka i naknadne analize postupaka autora-zasnivača postmoderne antropologije (Milenković 2006). Tekst koji sledi ima za cilj da uputi čitaoce u genezu dijagnoze, ali i da im pomogne da savladaju strah od bolesti.

Klifordov Malinovski

Nesumnjivo je da u istoriji discipline postoji nekoliko Bronislava Malinovskih. Kao preterano osetljiva osoba i naizgled sujetni intelektualac (Murdock 1943), detaljisanju sklon terenac – neopozitivista i neoromantičar, "mahovac negde između Vestermarka i Dirkema" (Stocking 1986), originalni autor i zasnivač diskursa², "romantični pozitivista, naučni humanista, za jezike nadareni kosmopolita i politički liberal" (Young 2003), ali pre i iznad svega nezaobilazno mesto akademske legitimacije discipline u brojnim udžbenicima, priručnicima, istorijama i enciklopedijama, Malinovski ne figurira samo kao obavezno studentsko štivo u disciplini koja svoju istoriju ne svodi na evolucionističko citiranje članaka iz nekoliko poslednjih godina, već i kao kontinuirani izvor inspiracije profesionalcima.

Ovde će me interesovati ipak jedan specifičan, *Klifordov Malinovski*³, pošto verujem da bismo promišljanjem nekih elemenata Klifordove recepcije ovog autora mogli relativno lako i s izvesnošću da učimo o prednostima i ma-

¹ Sklonost naučnika da pod pritiskom kulture revizije – nadzora, kontrole, brojanja i merenja "učinaka" i "kvaliteta" svog rada u opštem ambijentu tiranije transparentnosti i birokratizovanog evolucionizma – često bezrazložno citiraju a) popularne autore i/ili b) što novije tekstove. Više o tome: Kovačević (2008b); Gačanović (2009).

² Gercov Malinovski zasnivač je čitavog stila prevazilaženja etnografovog sopstva, jedan od "začetnika diskurzivnosti" u disciplini (Geertz 1988).

³ Identična sintagma već je upotrebljena u kontekstu analize postkolonijalno-teorijskih radova o putopisima (Hutnyk 1998). Ovde je koristim s različitim ciljem, ali u identičnom maniru – da ukažem na činjenicu da je Klifordovo čitanje Malinovskog sasvim specifično, i da ta konkretna recepcija otvara mogućnost bilo kakve i bilo koje recepcije bilo čega – što svakako ne može biti cilj postmoderne antropologije, posebno u smislu u kojem ona predstavlja epistemološku artikulaciju antropologije kao kulturne kritike. V. Milenković (2005).

nama određenih strategija pisanja istorije discipline, i izvesnim stilovima odnošenja prema disciplinarnoj prošlosti.

Kliford pripada plejadi uglednih teoretičara koji su svoju poziciju na citatnoj sceni gradili, između ostalog, upravo reinterpretacijom Malinovskog, iščitavanjima u novom ključu, konstruisanjem istorije discipline u skladu sa potrebama kritičkog trenutka osamdesetih. Ta pojava sama po sebi ne bi bila ni interesantna niti posebno relevantna, da Kliford nije pribegao istovremenoj upotrebi dehijerarhizacije nosećih pojmova antropološke metodologije i intertemporalizacije istorije antropoloških ideja. Koji su to eksterni faktori, ili "kritički trenutak", presudno uticali na Klifordovu potrebu da izvrši nesvakidašnju i, videćemo, rizičnu intervenciju u istoriju discipline? Budući (književni) istoričar, do 1980-ih lično zainteresovan za životne istorije autora pre nego za klasičnu istoriju ideja (Clifford 1992/1982), Kliford se nije oslonio na, za njegovo doba, tipičnu multikulturalističku kritiku "zapadne nauke" posle šezdesetih godina, niti na opšti preokret na meta-naučnoj sceni, posebno ne na napuštanje tradicionalnog pogleda na teorije i problemsko-aplikativnog pogleda na metod (v. Milenković 2007a, 29, 37, 64 i posebno 104), već je instrumentalizovao Malinovskog-terenca i Malinovskog-pisca, kao individualnog autora. Još jedan dokaz da postmoderna antropologija nije koherentan projekat, posebno ne relativistički, predstavlja činjenica da različiti autori-zasnivači u potpunom nesaglasju raspravljaju o autorstvu. Tretiranje WCTE kao celine ključni je element argumentacije onih kritičara koji smatraju da je u pitanju pomodna paradigma, "periferan i kratkotrajan upad" koji je završen i prošao bez posledica, kako po normalnu praksu većine antropologa, tako i po jezgro discipline (v. Kovačević 2008a, 9-18).

Klifordu je bilo potrebno nekoliko godina i izvestan broj članaka da u Uvodu za Pisanje kultura/Kulturu pisanja dođe do definisanja etnografije kao fikcije – *nečeg konstruisanog i izmišljenog istovremeno* (Clifford 1986, 6). Ovakva brikolažna definicija etnografije je poput lazanje u kojoj kore glumi kritika tradicionalne antropološke koncepcije kulture,⁴ dok sos koji se među korama meškolji neodoljivo podseća na strukturalističku kripto-nadrealističku definiciju kreativnosti. Kliford je, deluje, sklon da bogatstvo i posebnost *svake* antropološke etnografije, kao idealnog tipa ili žanra, vidi u dijalogu pariskih društvenih naučnika i umetnika tokom i nakon zenita nadrealizma. Socijalna kontekstualizacija strukturalističkog tipa objašnjenja, posebno imajući u vidu njegovo nadrealističko poreklo, doduše ne predstavlja kanonsku interpretaciju u istoriji discipline (koja se po pravilu fokusira na geologiju, marksizam, psihoanalizu, strukturalnu fonologiju i odijum prema dijahroniji), mada postoje radovi koji formiranje Levi-Strosovih pogleda na kreativnost smeštaju bilo u

⁴ O kritici tradicionalne antropološke koncepcije kulture v. Milenković (2005, 61-74 i 2007d, 121-143).

kritički dijalog sa pariskim nadrealistima, bilo u rane izbegličke dane, provedene na njujorškoj alternativnoj umetničkoj i intelektualnoj sceni.⁵ "Poput protestantizma, ili džeza, voluntaristička mešavina neizvesnosti i kreativnosti odrešila je proliferaciju pozicija" (Clifford 1986, 10).

Osim što godi disciplinarnoj sujeti, smeštajući nas na Olimp istorije ideja, definicija je nosila i jedan duh olakosti, jednostavne primenljivosti, pomodnosti i neozbiljnosti – sve noćne more nekoga ko pokušava da scijentističkim folklorom održi akademski autoritet discipline čiji predmet, metod i svrhu iz niza razloga po pravilu ne mogu da razumeju ni kolege sa susednog departmana. Takvo instrumentalističko poimanje etnografije stavlja instrumentalističko poimanje autoriteta discipline pred veliki problem – nemogućnost upravljanja očekivanjima koje publika prema antropologiji gaji.

Noseći, pripremni tekst rane Klifordove instrumentalizacije Malinovskog, u kojem se Malinovski eksplicitno čak uopšte ni ne pojavljuje kao nosilac "novog idealnog tipa" u istoriji discipline, "utopijskog konstrukta koji jednovremeno svedoči o prošlim i budućim mogućnostima analize kulture", kao "sveprožimajući, možda i preovlađujući senzibilitet modernosti", svakako je *O etnografskom nadrealizmu* (Clifford 1980, 540). Njime je Kliford pripremio teren da o Malinovskom kasnije piše kao da se na njega odnosi i da se o njemu podrazumeva sve što je zaključio o Bataju, Mosu ili Metrou. Dok u *O etnografskom nadrealizmu* Kliford, putem eksternalističke analize nadrealističkog duha vremena jednog specifičnog Pariza, na primerima koji se zapravo na Malinovskog ni ne mogu odnositi, nastoji da pokaže da se pita "nije li svaki etnograf nalik na nadrealistu, koji uvek iznova izmišlja realnosti i rekombinuje ih?", u *O etnografskom autoritetu* (Clifford 1983) on eksplicitno apostrofira Malinovskog kao osobu koja je promovisala profesionalizaciju terenskog rada, zasnivajući autoritet discipline na teorijski impregniranom terenskom radu, nasuprot amaterizmu terenaca-entuzijasta. Sam Kliford tekstu retorički pridaje prozelitski karakter, ne bi li propovedao veoma značajnu poentu čitave generacije postmodernih antropologa – onu da je etnografija eksplicitno koautorsko delo.⁶

⁵ V. posebno direktnu genealogiju "brikolaža" u nadrealističkim konceptima jukstapozicije i kolaža: Tythacott (2003, 57). Verujem da bi dalje istraživanje ove intelektualne razmene, posebno eventualne nadrealističke oblande ostalih nosećih pojmova strukturalne antropologije, doprinelo demistifikaciji mita o strukturalnoj antropologiji kao obliku scijentističkog, naturalističkog redukcionizma, što je inače zvanična verzija koju je kritička antropologija, kao jedan od ključnih elemenata geneze postmoderne antropologije, ostavila ovoj pri njenom razvoju u kulturnu kritiku.

⁶ Kontekstualno objašnjenje, usredsređeno na razlike u stilovima naučnoistraživačkog rada u različitim nacionalnim ili regionalnim tradicijama, već je više puta ponuđeno. Rad sa ključnim informantom ne može a da ne podrazumeva "koautorstvo". Skrivanje akademske obmane iza književno-teorijskih modela autorstva (osim što po-

Klifordov nadrealistički pojam etnografije, plasiran u radovima sabranim krajem 1980-ih (Clifford 1988), sažeto se može okarakterisati kao pojam *nadrealizma* u pojmu antropologije (Milenković 2008a, 275-278). Duhovit, nimalo neočekivan zaokret od strane nekog ko je sve objavljene analize posvetio dokazivanju teorijske impregniranosti, multivokalnosti, višestruke pozicioniranosti i sl. odlikama etnografskih procesa-produkata. Ipak, sama atribucija, koja jasno asocira na veze s umetnošću i teorijom umetnosti, nije jasna (očekivano svojstvo, doduše). Iako Kliford posvećuje dosta prostora uveravanju čitalaca da je zaista bio u svetu ideja nadrealista, da je izučio socijalne koordinate nadrealizma, pa i intimno upoznao pariske sokake, nejasno je koje su to nadrealističke etnografije Klifordu dale ideju da plasira čitavu novu istoriju discipline. "Nema konkretnih primera (nadrealističke etnografije) osim možda Lerisove 'Fantomske Afrike', ali nadrealističke procedure su oduvek prisutne u etnografskim delima, iako retko eksplicirane". Pet svojstava nadrealističke etnografije po Klifordu uključuju: 1) temporalni kolaž – slobodno povezivanje stvari koje nastanjuju različita vremena, mesta i kontekste, 2) upotrebu trenutaka izmeštenih iz njihovog prirodnog konteksta na takav način da su spojeni kao da slede jedan drugi, 3) istovremeno pridržavanje pretpostavki da na nekom dubinskom nivou postoji nivo na kojem je te stvari moguće porediti, za razliku od njihove površinske neuporedivosti, 4) "stranost" (odn. nesklad) elemenata objedinjenih etnografskim kolažom samom kontekstu njihove reprezentacije i 5) otvoreno manifestovanje u tekstu procedura konstrukcije samog teksta (Clifford 1988, 146-7). Istoričaru discipline bi ostalo da se zapita na osnovu čega je Kliford izveo ovih pet-šest metodoloških generalizacija o nadrealističkim etnografijama, da ne zna da će Kliford, nekoliko godina kasnije (Clifford 1986, 6), metodološke generalizacije prvobitno namenjene nadrealističkim etnografijama izvesti i za etnografiju kao žanr: Etnografsko pisanje je determinisano na najmanje šest načina: 1) kontekstualno (kreira smisao društvenog miljea iz kojeg se i izvodi); 2) retorički (upotrebljava konvencije izražavanja, i obrnuto); 3) institucionalno (pišemo u, ili nasuprot određenim tradicijama, disciplinama i publikama); 4) generički (etnografiju po pravilu možemo da razlikujemo od romana ili putopisa); 5) politički (autoritet/ovlašćenje za predstavljanje kulturnih stvarnosti neravnomerno je raspodeljen, i s vremena na vreme osporen); 6) istorijski (sva navedena pravila i ograničenja su promenljiva). Ove determinante uslovljavaju pisanje koherentnih etnografskih fikcija.

Ispostavlja se da one autore prethodnog talasa, među kojima se Malinovski pojavljuje kao noseći akter, koji nisu bili svesni ili su namerno skrivali ovde objavlje-

vremeno može da posluži u moralno opravdane svrhe, kao što je deligitimacija naučne osnove etnologije kao nacionalističke nauke), pre je tema za akademsku etiku nego za metodologiju. Više o tome v. Milenković (2003, 150-157); Kovač (2007, 49-51, 71-75); Kovačević (2006, 17-34).

na svojstva etnografija, možemo smatrati jedino "tradicionalnim realistima", koji su kreirali scijentistički privid objektivne etnografije sa ciljem da utemelje akademsku disciplinu. Ali, koja pozadinska epistemološka pretpostavka se krije iza distinkcije amaterizam/profesionalizam, kada je o Klifordovoj recepciji malinovskijeve koncepcije istraživanja reč? Kojom argumentacijom se postiže efekat zasnivanja te nove razlike između naučnika i entuzijaste? Već sam ponudio objašnjenje da je u pitanju argumentacija nevidljivo pozajmljena od filozofije nauke, konkretno sasvim specifična debata o realizmu teorija i realizmu entiteta, koja je, iako necitirana, odigrala veoma važnu ulogu pozadinske epistemološke pretpostavke o prirodi etnografskog znanja Milenković (2009, 31-52).

Problem nastaje kada intuitivno očekivane pozicije teorije i entiteta zamene mesta? Šta kada istorija antropologije sa teorijske pozicije u debati postane entitet, a opažanje dobije status teorije? Upravo ta zamena ključna je implikacija Klifordove recepcije Malinovskijeve strategije profesionalizacije etnografije koju doživljava "nadrealnom". Temporalni karakter istorije discipline ovom zameenom pozicija dobija karakter jedne od mnogih fikcija, pa fikcionalni karakter etnografije inficira istoriografiju discipline, u smislu u kojem ona postaje etnografija ideja – istorija discipline postaje samo jedna nadrealna etnografija.

Kada je o hijerarhiji teorija i etnografija reč, postmoderna antropologija tretira etnografije kao impregnirane teorijama, ne kao prikupljanje građe koja teoriji prethodi, već kao istraživačku fazu teorijskog interesovanja za neku oblast (Milenković 2007c, 209-10), ali same teorije ne posmatra kao analitičke instrumente, u smislu u kojem briše granicu između metoda i teorije (Milenković 2007b, 19 i dalje), već kao sisteme ideja. Reč je o, verovatno, slučajnom brkanju savremenijeg pogleda na etnografije sa tradicionalnijim pogledom na teorije, koji je za posledicu proizveo heterarhiju naučnih ciljeva. Ali naučni ciljevi samog Malinovskog nisu bili dvosmisleni. Oni su eksplicitirani, i danas možemo da konstatujemo da su bili eksplicitno formalistički, akademistički, scijentistički ili neopironistički.⁷

Intencije Malinovskog kao akademskog formaliste koji pironistički fundira naučni autoritet, u neskladu su sa Klifordovom imputacijom nadrealističke prirode svim etnografijama, kao žanru. Kliford dakle naknadno imputira Malinovskom pozitivističke pozadinske epistemološke pretpostavke, ne uviđajući da je Malinovski akademistički formalista, nalik na pironiste u filozofsko-teološkim raspravama, koji nastoji da etablira novu akademsku disciplinu oponašanjem akademskog folkloru, u čemu dosledno sledi (ili nezavisno otkriva)

⁷ Nagoveštaji historiografskih interpretacija Malinovskog kao akademskog formaliste, nalik na pironiste u teologiji, mogu se pronaći kod Kupera, Gelnera i Stokinga. Reč je o tome da mnoge različite verzije Malinovskog – tog karaktera sa hiljadu lica – sadrže jasne naznake sujete, neurotičnosti i, povremeno, osećaja niže vrednosti u odnosu na naučnike iz akademski etabliranih disciplina.

Boasov američki primer.⁸ Kada je o Klifordovim pak tendencijama reč, one deluju apofatički. Kultura se ne može definisati, smatra Kliford⁹. Ona je nestalna, promenljiva, konstruisana, hibridna, ima instrumentalni karakter i bilo koje njeno označavanje predstavljalo bi blasfemiju, totalnu nepravdu prema ovoj našoj svetinji koju preziremo i kojoj se klanjamo, čije postojanje negiramo, dok bez nje ne možemo ni da zamislimo odbranu granica discipline. Argumentacija neodoljivo podseća na apofatičku. Bog jeste dok nije. Tao jeste zato što nije konstantan. Nirvana je nestvarno stvaranje. I tako dalje... Bilo koji atribut koji možemo pripisati objektu naše vere samim tim ga i ugrožava, potencijalno izlaže kritikama, dovodi u sumnju. Božanstvo bez atributa koji se mogu negirati ili opovrgnuti savršeno je božanstvo, neugroženo ovozemaljskim sporovima. Metafizika kulture... Dok "skidanje" negativne teologije vidim kao genijalnu strategiju zaštite discipline od egzistencijalne krize izazvane krizom njenog nosećeg pojma u drugoj polovini XX veka, nisam bio u stanju da izvedem zašto je apofatička definicija kulture zahtevala nadrealističku definiciju etnografije, sve dok potonju nisam repozicionirao iz registra pisanja disciplinarnih predaka u registar pisanja kultura.

Kako se pišu kulture, a kako autori? Klifordovo interesovanje za konkretne autore je, prema rečima samog autora, slučajno – motivisano činjenicom da je Stoking već zaposeo istoriju britanske antropologije, pa je Francuska antropologija, i potom Melanezija (dakle, i Malinovski), bilo ono što je "preostalo" (Clifford 2003, 4).¹⁰ Kada uporedimo strukturu argumentacije kojom je "preostali" Malinovski-pozitivista napisan, sa argumentacijom koja se u postmodernoj antropologiji koristi pri demistifikaciji klasičnog koncepta kulture, uočavamo podudarnost. Ta strukturalna podudarnost počinje uzimanjem realizma za ključnu pozadinsku epistemološku pretpostavku nauke "kao takve". Zatim, ovim dvema argumentacijama zajedničko je i uključivanje antipozitivističkog konstruktivizma u tu pozadinsku realističku pretpostavku. Treći, poslednji i verovatno

⁸ O Boasu kao "ironičnom scijentisti" (termin je Krupatov) već sam pisao u kontekstu njegovog zalaganja da američku kulturnu antropologiju u osetljivom periodu profesionalne neprepoznatljivosti, tokom akademske institucionalizacije, sačuva od ranih kulturnih ratova u javnom mnjenju Sjedinjenih Država početkom XX veka. V. Milenković (2007a, 65).

⁹ Klifordove apofatičke definicije kulture razbacane su po razuđenoj argumentaciji, ponuđenoj drugim povodima, mada se cela faza interesovanja za proizvodnju kulture putem etnografskih istraživanja, objedinjena zbirkom tekstova *The Predicament of Culture*, može posmatrati kao pokušaj da se ponudi jedna velika negativna definicija nosećeg pojma discipline, nalik na negativnu teologiju.

¹⁰ Ovaj niz naučnih intervjua predstavlja dragocen izvor za istoričara discipline. Tu se, recimo, može eksplicitno saznati da je *Reinventing Anthropology* predstavljala Bibliju – "toliko podrazumevanu da je nismo čak ni citirali" – čitavoj generaciji koju ćemo kasnije nazvati postmodernom, da su Dnevnici Malinovskog "skandalozni" i sl.

ključni element predstavlja jaka veza uspostavljena između koncepcije etnografije, koncepcije kulture i društvene uloge antropologije. Ipak, pisanje političkih subjekata i pisanje disciplinarnih predaka, imaju identičnu strukturu argumentacije mada potpuno nesaglasne ciljeve. Strukturalna podudarnost mistifikacije nadrealističke etnografije i demistifikacije postkulture bila bi još jedan razlog zbog kojeg naša uvrnuta disciplina može da se ponosi svojom posebnosti, da ne implicira negaciju izvesnih svojstava čitave discipline čija instrumentalna vrednost prevazilazi tačnost bilo kojeg dokaza iz njene istorije.

Moralne implikacije intertemporalne heterarhije

Da li je ključna moralna briga postmoderne antropologije – kritika mogućnosti političke instrumentalizacije antropoloških fikcija kao evidencije o Drugima – morala kao cenu da podrazumeva i žrtvovanje privida kontinuiteta zasniavanja antropologije kao normalne akademske nauke? Da li smo sada *primorani* da ponovo intertemporalno i heterarhično pročitamo disciplinarne pretke ne bi smo li uspostavili fer odnos prema njima, ili sada samo možemo da slobodno brikoliramo istoriju discipline u skladu sa ovde predloženom definicijom antropološkog znanja kao lazanje, imajući u vidu novokakonizovanu činjenicu da je etnografija "po prirodi" nadrealna?

Uticao Kliforda na Malinovskog je enorman – Malinovski u toj emanaciji postaje nosilac potiskivanja, zanemarivanja, namernog isključivanja tobože prirodnih svojstava (nadrealističke) etnografije. Ipak, taj uticaj je dvosmislen. Iako se može pohvaliti zbog spasavanja Malinovskog od kritičke lavine kojom je funkcionalizam posut u istoriji antropoloških ideja (budući da je pažnju sa Malinovskog kao neveštog teoretičara skrenuo na Malinovskog kao domišljatog pisca), Klifordovu intervenciju odlikuju i izvesne moralno nezanemarljive egzibicije. Kada sopstvene disciplinarne pretke u intertemporalnoj heterarhiji upotrebimo za preosmišljanje istorije discipline u nekom instrumentalnom ključu, i kada ih povrh toga iskoristimo da revalorizujemo disciplinarne teorijsko-metodološke domete, otvaramo Pandorinu kutiju delegitimacije. Upravo to je učinio Kliford, umesto da sve što je disciplina (posebno antropologija nauke) otkrila o pironističkoj oblandi akademske kulture primeni i na samu antropologiju, poštujući isprazne rituale akademskog folkloru i svete disciplinarne pretke uporedo epistemološko-političkoj delegitimaciji etnografskog pozitivizma.

Ukoliko nas interesuje da demistifikujemo proceduru kojom je Kliford uspeo da od Malinovskog napravi pozitivistu i da potom, tako konstruisanom pretku, suprotstavi kritiku etnografskog realizma (zapravo pozitivizma), sama demistifikacija se ispostavlja kao realistička strategija potrage za nekakvom stvarnom istorijom discipline. Ako nas, alternativno, interesuje da ispoštuje-

mo rituale akademskog folklora i ne dovodimo u pitanje disciplinarne pretke za koje je dokazano da slavu i ugled naše discipline pronose interdisciplinarnom scenom nezavisno od njihovog stvarnog učinka i dometa koje im priznajemo (Boas, Malinovski, Levi-Stros, Gerc), onda se ispostavlja da je mudrije holistički, kontekstualno i istoristički interpretirati njihove intencije kao "pionirske", "genijalne", "fundamentalne" i tome slično. Neuspeh odbrane njihovih teorijskih koncepcija ili relativni neuspeh primene njihovih metodoloških preporuka¹¹ tu ne igra veoma značajnu ulogu i ne proizvodi značajne posledice po imidž discipline – neuspeh je poznat samo nama koji disciplinu praktikujemo, ali ne i onima koji antropološke radove besomučno čereče na citatnoj sceni. Ipak, pitanje teče, nije li moralni ceh epistemološke podvale, kakav sada dugujemo disciplinarnim precima i disciplinarnim naslednicima – tim interesantnim ljudima koji su se usudili da budu antropolozi – previsoka? Ne vodi li nas, paradoksalno, instrumentalni karakter intertemporalne heterarhije, u kojem je moguće argumentaciju istovetne strukture primeniti na pisanje političkih subjekata i pisanje disciplinarnih predaka, u esencijalizaciju nekakve instrinzične istorije discipline, negirajući same epistemološke fundamente antropološkog jezgra¹² – kognitivni pluralizam i metodološku naivnost?

Da sumiram: Kada druge istoriografske interpretacije Malinovskog uporedimo sa formalnom analizom Klifordove verzije istog autora, i potom ih tako upoređene ukrstimo sa naizgled potpuno nezavisnom postmodernom temom pisanja kultura, otkriva se da je Klifordov Malinovski napisan upravo po analogiji sa pisanjem kultura. Analogija između pisanja disciplinarnih predaka i pisanja (kultura kao) političkih subjekata direktna je implikacija Klifordovog imputiranja nadrealističkih svojstava etnografiji kao žanru, i imputiranja skrivanja nadrealnih svojstava etnografije samom Malinovskom. Problem je što takav pojam ne korespondira ni sa intencijama autora ni sa intencijama imputatora (dok je čak i njegova "nadrealna" atribucija problematična, zahtevajući dalje istoriografsko istraživanje). Ovakva strategija, koja istovremeno narušava i temporalni karakter istorije discipline i epistemološku hijerarhiju teorija i etnografija, ima pogubne moralne implikacije. Ona destruiira decenijama dugim akademskim mistifikacijama teško izgrađivanu antropološku instrumentalističku demistifikaciju instrinzičnih pristupa kulturnim vrednostima. Time direktno protivreči i akademističkim, neopironističkim intencijama Malinov-

¹¹ U ovom smislu, najdalje je dospela primena Levi-Strosovih metodoloških preporuka, opstala do danas u bogatoj tradiciji strukturalno-semioloških analiza. V. Antonijević (2009). Za razliku od toga, Boasove, Malinovskijeve i Gercove preporuke pre se mogu tumačiti kao objedinjavajući i artikulativni diskurs teorijskog karaktera, nego kao primenljivi istraživački programi, metodološkog karaktera u ortodoksnom, problemsko-aplikativnom smislu (Milenković 2007a, 89-97).

¹² Za tematsko definisanje disciplinarnog jezgra v. Kovačević (2008c, 25-40).

skog, i intencijama onih postmodernih antropologa koji, kao kulturni kritičari, nastoje da spreče političku instrumentalizaciju "kultura" i "identiteta" kao tobože realnih fenomena (Brković 2008, 59-76; Milenković 2008b, 45-57).

Literatura

- Antonijević, Dragana (ur.) 2009. *Strukturalna antropologija danas*. Beograd: Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Srpski genealoški centar.
- Brković, Čarna. 2008. Upravljanje osećanjima pripadanja - antropološka analiza "kulture" i "identiteta" u Ustavu Republike Srbije. *Etnoantropološki problemi* 3 (2): 59-76.
- Clifford, James. 1980. Ethnographic surrealism. *Comparative Studies in Society and History* 23: 539-64.
- Clifford, James. 1983. On ethnographic authority. *Representations* 2: 118-146.
- Clifford, James. 1986. Introduction: Partial truths. In *Writing culture: The poetics and politics of ethnography*, eds. James Clifford and George E. Marcus, 1-26. Berkeley: University of California Press.
- Clifford, James. 1988. *The predicament of culture: Twentieth-century ethnography, literature and art*. Cambridge: Harvard University Press.
- Clifford, James. 1992/1982. *Person and Myth: Maurice Leenhardt in the Melanesian World*. Durham: Duke University Press.
- Clifford, James. 2003. *On the Edges of Anthropology: Interviews*. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Gaćanović, Ivana. 2009. Antropološke perspektive o/u kulturi revizije. *Antropologija* 8: 81-97.
- Geertz, Clifford. 1988. Works and lives: *The Anthropologist as Author*. Stanford: Stanford University Press.
- Hutnyk, John. 1998. Clifford's Ethnographica. *Critique of Anthropology* 18 (4): 339-378.
- Kovač, Senka. 2007. *Marsel Griol i naučna preispitivanja na kraju dvadesetog veka*. Beograd: Muzej afričke umetnosti.
- Kovačević, Ivan. 2006. Individualna antropologija ili antropolog kao lični guslar. *Etnoantropološki problemi* 1 (1): 17-34.
- Kovačević, Ivan. 2008a. O pisanju istorije antropologije kraja dvadesetog i početka dvadeset prvog veka. *Antropologija* 6: 9-18.
- Kovačević, Ivan. 2008b. Odnos države prema humanističkim naukama u Srbiji početkom XXI veka – citatometrija kao pokušaj ubistva srpske antropologije. *Etnoantropološki problemi* 3 (2): 27-43.
- Kovačević, Ivan. 2008c. Srpska antropologija u prvoj polovini dvadesetog veka. *Glasnik Etnografskog muzeja u Beogradu* 72: 25-40.
- Milenković, Miloš. 2003. *Problem etnografski stvarnog – polemika o Samoi u krizi etnografskog realizma*. Beograd: Srpski genealoški centar.
- Milenković, Miloš. 2005. Postkulturalna antropologija i multikulturalne politike. U *Problemi kulturnog identiteta stanovništva savremene Srbije*, ur. Senka Kovač, 61-74. Beograd: Filozofski fakultet.

- Milenković, Miloš. 2006. *Teorija etnografije u savremenoj antropologiji, 1986-2006*. Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet.
- Milenković, Miloš. 2007a. *Istorija postmoderne antropologije – posle postmodernizma*. Beograd: Srpski genealoški centar.
- Milenković, Miloš. 2007b. *Istorija postmoderne antropologije: Teorija etnografije*. Beograd: Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Srpski genealoški centar.
- Milenković, Miloš. 2007c. Istraživanje, terensko. U *Sociološki rečnik*, ur. Aljoša Mimica i Marija Bogdanović, 209-10. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Milenković, Miloš. 2007d. Paradoks postkulture antropologije – postmoderna teorija etnografije kao teorija kulture. *Antropologija* 3: 121-143.
- Milenković, Miloš. 2008a. Da li je etnografija deo antropologije ili je antropologija deo etnografije? *Etnoantropološki problemi* 3 (1): 275-278.
- Milenković, Miloš. 2008b. Problemi konstitucionalizacije multikulturalizma – pogled iz antropologije, deo prvi – o "očuvanju" identiteta. *Etnoantropološki problemi* 3 (2): 45-57.
- Milenković, Miloš. 2009. Interdisciplinarni afiniteti postmoderne antropologije, deo I. Paradigmatski zastoji i opšta mesta interdisciplinarne redukcije. *Antropologija* 7: 31-52.
- Murdock, George Peter. 1943. Bronislaw Malinowski. *American Anthropologist* 45: 441-451.
- Stocking, George W. Jr. 1986. Anthropology and the Science of the Irration: Malinowski's Encounter with Freudian Psychoanalysis. In *Malinowski, Rivers, Benedict and Others: Essays on Culture and Personality*, ed. George W. Stocking, 13-49. The University of Wisconsin Press.
- Tythacott, Louise. 2003. *Surrealism and the exotic*. London, New York: Routledge.
- Young, Michael Willis. 1988. Bronislaw Malinowski. In *The Social Science Encyclopedia*, eds. Adam and Jessica Kuper, 492-493. London: Routledge.

Miloš Milenković

James Clifford's Influence on Bronislaw Malinowski:
The Moral Implications of Intertemporal Heterarchy

Drawing on the explanation already offered for the confusion of positivism with realism in the epistemological imagination of the author and founder of postmodern anthropology, the paper analyzes the moral implications of dealing with problems characteristic of the philosophy of science by literary-theoretical means. The transdisciplinary migration of "realism" from literary theory to social science methodology has produced a whole new history of anthropology. The history of pre-postmodern anthropology constructed in this manner can be said to fit the register of some sort of comparative-cultural theory of retroactive moral judgement, complementing postmodern anthropology as a general theory of writing by political subjects, so that the theoretical-

methodological dilemmas of postmodern anthropology do not constitute proof of the legitimacy of a holistic interpretation of the discipline's founders' intentions, but rather lead to neo-pyrrhonic, formalistic endeavours to uphold, by respecting academic trappings, the academic authority of the discipline whose subject, method and purpose, as a rule, even colleagues from adjacent departments for various reasons fail to understand. In the paper, evidence for this is derived from Clifford's writing of Malinowski, and the moral implications of the unfortunate analogy between the writing of political subjects and the writing of disciplinary founders are followed through. The paper then goes on to explain that the critique of the possibilities of misuse, particularly through political instrumentalization, of anthropological fictions as evidence of Others did not have to come at the cost of sacrificing the semblance of continuity in the establishment of anthropology as a proper academic discipline.

Key words: James Clifford, Bronislaw Malinowski, history of anthropology, the writings of political subjects, the writings of disciplinary founders, intertemporal heterarchy, reversible genealogy

Miloš Milenković

Influence de James Clifford sur Bronislaw Malinowski
Incidences morales de l'hétéarchie intertemporelle

En m'appuyant sur l'explication déjà proposée sur la confusion entre le positivisme et le réalisme dans l'imagination épistémologique de l'auteur-fondateur de l'"anthropologie postmoderne", j'analyse dans ce texte les incidences morales de la résolution des problèmes propres à la philosophie de la science par les moyens théorico-littéraires. La migration transdisciplinaire du "réalisme", de la théorie littéraire à la méthodologie des sciences humaines, produit toute une nouvelle histoire de l'anthropologie. L'histoire ainsi construite de l'anthropologie pré-postmoderne correspond plutôt au registre d'une certaine théorie comparative et culturelle de prise de décision morale ultérieure, complétant l'anthropologie postmoderne comme une théorie générale d'écriture des sujets politiques ; c'est ainsi que les dilemmes théorico-méthodologiques de l'anthropologie postmoderne ne représentent pas une preuve de la légitimité de l'interprétation holiste des intentions des ancêtres disciplinaires, mais au contraire incitent à des efforts néo-pyrrhoniens et formalistes de maintenir, par le respect du folklore académique, l'autorité académique de la discipline dont même les collègues du département voisin ne comprennent en règle générale, et ce pour toutes sortes de raisons, ni l'objet, ni la méthode ni la finalité. Dans ce texte, la preuve est établie à l'aide de l'exemple de la ré-

criture de Malinowski par Clifford; ensuite les incidences morales de la déplorable analogie entre l'écriture des sujets politiques et l'écriture des ancêtres disciplinaires sont également établies. Enfin il est expliqué que la critique des abus possibles des fictions anthropologiques en tant que témoignages sur les Autres, notamment de ceux des abus commis à des fins de l'instrumentalisation politique, ne devait pas en outre sous-entendre le sacrifice de l'apparence de la continuité de l'anthropologie en tant que d'une science académique normale.

Mots-clés: James Clifford, Bronislaw Malinowski, histoire de l'anthropologie, écriture des sujets politiques, écriture des ancêtres disciplinaires, hétéarchie intertemporelle, généalogie réversible